

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ



اشاره مختصری به تاریخ اهل بیت (علیهم السلام)  
فصل ۸: دوران امام سجاد (علیه السلام)

خانم زاکانی



# دوران امام سجاد (علیه السلام)

- ارتداد مردم بعد از امام حسین (ع)
- تولد: ۳۴ ه.ق - شهادت: ۹۴ یا ۹۵
- ۳۴ سال امامت (ازسخت ترین ادوار تاریخ شیعه)
- تنزل جامعه از نظر دینی و سیاسی
- تحریف دین و احادیث جعلی
- سرکوب شیعیان خصوصا در مراکز تشیع (کوفه)
- تقیه برای حفظ اساس اسلام
- بازگشت به سنت های جاهلی
- فساد و فحشا در مدینه و مکه
- هدف اصلی امام: ایجاد حکومت اسلامی
- ۳ کار اساسی امام
  - ۱- احیای تفکر اصیل اسلامی
  - ۲- اثبات حقانیت اهل بیت (علیهم السلام)
  - ۳- ایجاد تشکیلات منسجم
- برخورد امام با علمای درباری
- عدم تحریک دیگران، جذب حداکثری به دین
- قیام های شیعیان در عصر امام
  - ۱- قیام حره (مدینه)
  - ۲- قیام توابین (کوفه)
  - ۳- قیام مختار (کوفه- موالی / ایرانیان)
- برخی اقدامات امام:
  - مخالفت امام با غالیان
  - خرید بردگان و تربیت موالی
  - توجه به دعا (صحیفه سجادیه، رساله حقوق)
  - زنده نگه داشتن یاد عاشورا
  - برترین روزگار از نظر علمی و اخلاقی
  - کار برای آینده و افزایش شیعیان
  - مسمومیت امام

## ارتداد مردم از دین بعد از عاشورا و نقش امام در جذب افراد به مذهب تشیع

❖ شرایط سیاسی خاص در زمان امام و سرکوب شیعیان

❖ حکومت، خاندان پیامبر (ص) را به فجیع ترین حالت ممکن به شهادت رساند.

❖ مردم بعد از حسین (ع) مرتد شدند، مگر ۳ نفر؛ و در روایتی هست ۵ نفر و در روایت دیگر، ۷ نفر.

❖ امام سجاد (ع): در مکه و مدینه ۲۰ نفر نیستند که ما را دوست داشته باشند.

❖ امام صادق (ع): مردم تدریجا ملحق شدند و زیاد شدند.

❖ نقش امام سجاد (ع) در این میان چیست؟

❖ خیلی از همین مردم، به عنوان شاگردان امام باقر (ع) و صادق (ع) حاضر میشوند.

## وضعیت زمانه

- ▶ تنزل جامعه از نظر سیاسی و دینی (سطح دینی مردم خیلی پایین بود).
- ▶ تنزل جامعه تا حدی که مردم مدینه به عنوان برده یزید با وی بیعت کردند!
- ▶ تغییر و تحریف ارزش های دینی از سوی امویان
- ▶ دین و دینداری بازیچه دست حاکمان و فرماندهان نظامی بود.
- ▶ حجاج، عبدالملک (خلیفه اموی) را برتر از رسول الله می دانست.
- ▶ کشتن شیعیان با کوچکترین تهمت
- ▶ بزرگترین خواننده ها، نوازنده ها از مکه یا مدینه هستند!
- ▶ (مکه و مدینه، یکی از بزرگترین مراکز فساد)
- ▶ احیای سنت های جاهلی

# اقدامات اساسی امام سجاد (علیه السلام)

▶ هدف اصلی: ایجاد حکومت اسلامی (در امتداد هدف انسان ۲۵۰ ساله)

▶ کارهای اساسی امام سجاد (ع) در راستای رسیدن به هدف:

▶ ۱- احیا و تدوین تفکر اصیل اسلامی بر اساس اسلام حقیقی

▶ ۲- اثبات حقانیت اهل بیت (علیهم السلام)

▶ ۳- ایجاد تشکیلات منسجم

امام سجاد برای آینده کار میکردند...

# امام سجاد (ع) و سیاست

- ▶ دوران امامت ۳۴ ساله ایشان، یکی از سخت ترین دوران حیات شیعه
- ▶ شکنجه شیعیان
- ▶ تبدیل کوفه به محلی برای سرکوبی شیعیان (بعد از عاشورا)
- ▶ در کل امام بهانه به دست آنها نمی داد ولی شاهد رفتارهای تند هم هستیم!
- ▶ (خصوصا بعد از عاشورا و در مقابل ابن زیاد و یزید)
- ▶ پرهیز از اقدامات سیاسی تند (به دلیل حساسیت دستگاه اموی و نبودن نیرو)
- ▶ استفاده از تقیه (پنهان کردن عقیده یا انجام کاری بر خلاف نظر قلبی بنا به دلایلی خاص)

# نهضت ها و قیام های هم عصر

**۱- قیام حره** (سال ۶۳ در مدینه به رهبری عبدالله بن حنظله)

بازگشت سران مدینه از شام، شورش علیه حکومت، چند روز جان و مال و ناموس مردم مدینه به سپاه شام حلال شد، در امان ماندن امام سجاد (ع) بخاطر عدم حضور در شورش

**۲- قیام توابین** (سال ۶۵ در کوفه به رهبری سلیمان بن صد خزاعی)

نسنجیدن موقعیت، سپردن خود به دست حوادث، عدم همراهی بعضی شیعیان، کشته شدن به دست سپاه شام

**۳- قیام مختار ثقفی** (سال ۶۶ در کوفه به رهبری مختار)

مبهم بودن شخصیت مختار و ارتباطش با امام در تاریخ، انتقام از قاتلان واقعه کربلا، تشکیل حکومت شیعی، حضور موالی و ایرانیان، سرکوب قیام به دست مصعب بن زبیر در سال ۶۷ ق.ه

**نتیجه: رعب و وحشت، دستگاه حاکم قاطعانه در مقابل این قیامهای شیعی ایستاده است!**

# بعضی اقدامات امام سجاد (علیه السلام)

- ▶ امام، برترین روزگار در بعد علمی و اخلاقی
- ▶ مخالفت با افراطی های شیعه (غالیان / اهل غلو)
- ▶ امام سجاد (ع): ما را در حدی که اسلام گفته دوست بدارید و ما را بیشتر از آنچه هستیم بالا نبرید.
- ▶ تربیت موالی برای آینده تشیع «موالی / بردگان و کنیزکان غیرعرب»
- ▶ هیچ برده ای را بیش از یک سال نگه نمی داشتند و بعد از آزادی، اموالی در اختیار آنها می گذاشتند.
- ▶ آشنایی نزدیک کنیزان با شخصیت علمی و اخلاقی امام، کاشت بذر محبت اهل بیت (ع) در قلوبشان و انتشار اسلام به مناطق مختلف جهان اسلام به وسیله این مبلغان
- ▶ زنده نگه داشتن یاد عاشورا
- ▶ پی بردن به اهمیت استفاده از دعا در شرایط آن زمان!
- ▶ صحیفه سجادیه و رساله حقوق



## شهادت امام سجاد (علیه السلام)

علیرغم همه محافظه کاری های امام، دستگاه خلافت به حضرت بدبین بود و در نهایت، مسموم و به شهادت رسیدند.



## در محضر امام سجاد (علیه السلام)



در این دنیا سرور مردم سخاوتمندان هستند و در قیامت سید و سرور مردم، پرهیزکاران خواهند بود.

- ❖ تغییر رنگ صورت موقع وضو / آیا میدانید که در برابر چه کسی میخوایم بایستیم؟
- ❖ حفظ تمرکز موقع عبادت و نماز

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ



اشاره مختصری به تاریخ اهل بیت (علیهم السلام)  
فصل ۹: دوران امام باقر (علیه السلام)

خانم زاکانی



# امام محمد باقر (علیه السلام)

- ▶ اقدامات امام برای گسترش معارف دینی
    - ▶ ترویج نظرهای فقهی اهل بیت (ع)
    - ▶ استدلال بر پایه کتاب و سنت
    - ▶ مبارزه با یهود و اسرائیلیات
    - ▶ امام باقر به نوعی موسس مکتب فقهی شیعه
    - ▶ شهرت امام در تفسیر
    - ▶ تشویق به کتابت حدیث
    - ▶ مبارزه با غالیان
    - ▶ تربیت شاگردان
  - ▶ گسترش مناطق شیعه نشین (مثل خراسان)
  - ▶ موضع گیری در برابر خلافت اموی
  - ▶ اقدامات فرهنگی همراه با اعتدال در رفتار سیاسی
  - ▶ عدم حضور در هیچ شورش یا قیام
  - ▶ اهتمام به بیان معارف حقیقی اسلام
- ▶ تولد: سال ۵۷ ق / شهادت: ۱۱۴ ق
  - ▶ مدت امامت: ۱۹ سال
  - ▶ لقب: باقرالعلوم (شکافنده دانش ها)
  - ▶ ایجاد فضای نسبتا باز برای شیعه
  - ▶ جایگاه علمی امام
  - ▶ بی اعتنایی به فقه و حدیث تا قبل از امام
  - ▶ درگیری های سیاسی و علاقه به دنیا
  - ▶ عالمان درباری
  - ▶ جلوگیری از کتابت حدیث
  - ▶ فتوحات و کشورگشایی

# جایگاه علمی امام محمد باقر (ع)

▶ یکی از اساتید درباره مرجعیت عام امام می نویسد:

امام باقر وارث امام سجاد (ع) در امامت و هدایت مردم بود. از این رو علمای تمام بلاد اسلام از هر سو به محضرش می شتافتند و کسی به مدینه نمی آمد مگر اینکه به خدمت او شرفیاب می شد و از علوم بی پایانش بهره ها می گرفت.

▶ شمار زیادی از بزرگان فقه و حدیث برای بهره گیری علمی از او به مدینه می آمدند.

▶ در میان امامان شیعه بعد از امیرالمومنین (ع)، سند بیشتر روایات به امام باقر (ع) و امام صادق (ع) می انجامد. (به دلیل موقعیت سیاسی خاص آن زمان)

▶ ایشان در آن زمان به عنوان امام، عالم، فقیه و محدث شناخته می شدند.

▶ مبارزه با اختلافات فقهی بین فرق اسلامی

# وضعیت فقه و حدیث تا قبل از امام باقر (ع)

- ▶ تا قبل از امام باقر (ع)، در جامعه اسلامی به فقه و حدیث اعتنایی نمی شد.
- ▶ درگیری های سیاسی و علاقه به دنیا دامن گیر حکومت و عالمان درباری
- ▶ مردم از اصل دین و به خصوص فقه، غافل شدند.
- ▶ جلوگیری از کتابت حدیث که از زمان ابوبکر و عمر رایج شده بود «بغیر از زمان امام علی (ع)» از عوامل عمده انزوای فقه بود.
- ▶ اوج بی خبری مردم از فقه: فتوحات و کشورگشایی (عدم توجه به فعالیت علمی و تربیت دینی)
- ▶ در دوران بنی امیه که به امور دینی توجه چندانی نمی شد، مردم نسبت به فقه و مسائل دینی آگاهی نداشتند و چیزی از آن نمی فهمیدند و تنها اهل مدینه بودند که از این گونه مسائل آگاهی داشتند.
- ▶ در منابع آمده که در طول نیمه دوم قرن اول، مردم حتی کیفیت اقامه نماز و گزاردن حج را نیز نمی دانستند!



# اقدامات امام برای گسترش معارف دینی

▶ ترویج نظرهای فقهی اهل بیت (ع) به عنوان نماینده مکتب تشیع

▶ استدلال بر پایه کتاب و سنت

▶ مبارزه با یهود و اسرائیلیات

▶ تکذیب احادیث دروغین یهودیان در مورد انبیای الهی

▶ نمونه ای از احادیث اسرائیلی: کعبه هر صبحگاهان برابر بیت المقدس سجده میکند.

▶ پاسخ امام: خداوند بقعه ای محبوب تر از کعبه روی زمین نیافریده است.

▶ امام باقر به نوعی موسس مکتب فقهی شیعه به شمار میروند که در دوره امام صادق گسترش یافت.

▶ تشویق به کتابت حدیث

▶ مبارزه با غالیان (بدنام شدن ائمه و شیعیان و زمینه سازی برای دورشدن از تشیع)

▶ تربیت شاگردان

▶ گسترش مناطق شیعه نشین (مثل خراسان- در کنار مدینه و کوفه)

# موضوع گیری در برابر خلافت اموی

- ▶ پس از واقعه کربلا، ۲ مسیر در شیعه دنبال شد:
- ▶ (۱) مسیر آرام و فرهنگی همراه با اعتدال در رفتار سیاسی (به رهبری ائمه «ع»)
- ▶ (۲) مسیر اقدامات سیاسی تند و مبارزات نظامی (مثل قیام توابین، مختار و بعضی شیعیان)
- ▶ همه خلفا می دانستند که امامان شیعه (ع) مدعی خلافت هستند.
- ▶ شیعیان همواره از همکاری با حکام - جز در موارد استثنایی- منع می شدند.
- ▶ امام در هیچ شورش یا قیام مسلحانه حضور نیافت و از هر فرصتی برای نامشروع نشان دادن خلافت استفاده میکرد.
- ▶ اهتمام به بیان معارف حقیقی اسلام
- ▶ در نهایت به دست هشام بن عبدالملک به شهادت رسیدند.
- ▶ وصیت: ۱۰ سال عزاداری بعد از امام در صحرای منا



# در محضر امام محمد باقر (علیه السلام)



همه جنبندگان زمین، حتی ماهیان دریا، بر جوینده دانش درود می‌فرستند.

کسی که از روی بی میلی، بدون عذر و علت نماز جماعت را که اجتماع مسلمانان است ترک کند، نمازی برای او نیست.

داستان: اجابت دعا در گرو اعتقاد به ولایت

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ



اشاره مختصری به تاریخ اهل بیت (علیهم السلام)  
فصل ۱۰: دوران امام جعفر صادق (علیه السلام)

خانم زاکانی



# امام جعفر صادق (علیه السلام)

- ▶ تشکیل سازمان وکالت
- ▶ ارتباط بیشتر با شیعیان
- ▶ پاسخ به سؤالات شرعی
- ▶ دریافت وجوه شرعی
- ▶ رسیدگی به مشکلات شیعیان
- ▶ نشان دادن قبر امام علی (ع)
- ▶ شهادت در اثر مسمومیت
- ▶ قبرستان بقیع
- ▶ داستانها:
- ▶ دعا کردن برای وسعت رزق / خدا راهی قرار داده!
- ▶ اذیت شدن مرد زیر آفتاب برای کسب روزی
- ▶ ولادت: ۸۳ ق - شهادت: ۱۴۸ ق
- ▶ طول عمر: حدود ۶۵ سال
- ▶ مدت امامت: ۳۴ سال
- ▶ شخصیت علمی و دینی
- ▶ ۴ هزار شاگرد
- ▶ مذهب شیعه / مذهب جعفری
- ▶ ضعف بنی امیه و روی کار آمدن عباسیان
- ▶ عدم قیام مسلحانه علیرغم خواست شیعیان

# فعالیت های علمی امام صادق (علیه السلام)

- ▶ برخی منابع، شمار شاگردان ایشان را حدود ۴ هزار نفر دانسته اند. (۴ هزار شاگرد!)
- ▶ (یادمان باشد که امام سجاد فرموده بودند در کل مکه و مدینه، ۲۰ نفر ما را دوست ندارند!)
- ▶ این تعداد شاگردان، ثمره اقدامات فرهنگی امام سجاد (ع) و شرایط سیاسی هست.)
- ▶ بخاطر ضعف حکومت اموی و روی کارآمدن عباسیان، فعالیت علمی بسیار بیشتری نسبت به دیگر امامان داشتند.
- ▶ بیشتر روایات باقی مانده، از امام صادق(ع) است و از این رو مذهب شیعه را مذهب جعفری نیز می خوانند.
- ▶ امام صادق(ع) در میان پیشوایان فقهی اهل سنت نیز جایگاه بالایی دارد.

# شخصیت علمی و دینی امام صادق (علیه السلام)

## مالک بن انس (رئیس مذهب مالکی از اهل سنت):

من خدمت جعفر بن محمد مشرف می شدم. آن حضرت اهل مزاح بود و همواره تبسم ملایمی بر لب هایش نقش می بست. هنگامی که در محضر او نامی از رسول خدا برده می شد، رنگش تغییر می کرد. (احساس اشتیاق و خضوع) در مدتی که به خانه آن حضرت رفت و آمد داشتم، او را جز در یکی از ۳ حال ندیدم؛ یا نماز می خواند یا روزه بود و یا به قرائت قرآن مشغول بود. هرگز بدون وضو از حضرت رسول (ص) حدیث نقل نمی کرد و سخن به گزاف نمی گفت. ایشان از آن دسته علمای زاهدی بود که ترس از خدا سراسر وجودش را فراگرفته بود. هرگز به خدمت او شرفیاب نشدم جز اینکه زیراندازش را از زیر پای خودش بر میداشت و زیر پای من میگذاشت.

## ابوحنیفه (رئیس مذهب حنفی از اهل سنت):

من هرگز فقیه تر از جعفر بن محمد ندیده ام؛ او بی گمان اعلم امت اسلامی است. علمای اسلام با تمام اختلاف نظرها، در فردی به غیر از امام صادق (ع) و علم او اتفاق نظر ندارند.

# پیرامون اقدامات امام صادق (علیه السلام)

▶ عدم قیام مسلحانه: امام با وجود ضعف حکومت اموی و درخواست شیعیان، برضد حکومت قیام نکرد.

## ▶ تشکیل سازمان وکالت

▶ ارتباط بیشتر با شیعیان

▶ پاسخ به سؤالات شرعی

▶ دریافت وجوه شرعی

▶ رسیدگی به مشکلات شیعیان

▶ فعالیت این سازمان در زمان امامان بعد گسترش پیدا کرد و در غیبت صغرا به اوج رسید.

▶ نشان دادن قبر امام علی (ع) که تا قبل از آن پنهان بود.

▶ امام صادق(ع) به دستور منصور دوانیقی و بر اثر مسمومیت، شهید و در قبرستان بقیع دفن شدند.

# در محضر امام جعفر صادق (علیه السلام)



هر دعایی که از خدای عزوجل خواسته می‌شود، به آسمان راه ندارد (مستجاب نمی‌شود) تا اینکه بر محمد و آل محمد صلوات فرستاده شود.

هیچ کس نیست در روز قیامت مگر اینکه آرزو کند ای کاش امام حسین (ع) را زیارت کرده بودم آن هنگامی که می‌بیند که با زوّار امام حسین (ع) چه می‌کنند، چقدر نزد خداوند مورد کرامت واقع می‌شوند.

دانش فقط از راه تحصیل به دست نمی‌آید؛ بلکه علم نوری است که خداوند آن را در قلب کسی که هدایتش را بخواهد قرار می‌دهد.

داستان‌ها:

دعا کردن برای وسعت رزق/ خدا راهی قرار داده!  
دوست دارم که مرد برای به دست آوردن روزی خویش در برابر آفتاب اذیت ببیند.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

انسان ۲۵ ساله

اشاره مختصری به تاریخ اهل بیت (علیهم السلام)  
فصل ۱۱: دوران امام موسی کاظم (علیه السلام)

خانم زاکانی





# امام موسی کاظم (علیه السلام)

- ▶ ولادت: ۱۲۷ یا ۱۲۸، شهادت: ۱۸۳ ه.ق
- ▶ ۳۵ سال دوره امامت
- ▶ القاب: کاظم، عبد صالح
- ▶ اوج قدرت خلافت عباسی
- ▶ حبس طولانی مدت
- ▶ تقیه
- ▶ عدم موضع گیری صریح علیه خلافت
- ▶ عدم حضور در شورش ها
- ▶ تلاش برای مشروعیت زدایی از خلافت عباسی
- ▶ مناظره با خلیفه و سایر ادیان
- ▶ سازمان وکالت
- ▶ مبارزه طولانی و تشکیلاتی
- ▶ وجود روایات متناقض درباره امام
- ▶ دورانی در خفا بودند.
- ▶ استقامت در برابر جریان های فساد
- ▶ حفظ اسلام حقیقی
- ▶ مسمومیت در زندان
- ▶ مزارشان در کاظمین

# وضعیت زمانه و اوضاع سیاسی

- ▶ اوج قدرت خلافت عباسی
- ▶ ایشان چندین بار زندانی شدند و در زندان به شهادت رسید.
- ▶ تاکید بر تقیه برای حفظ جان شیعیان و باقی ماندن اسلام ناب
- ▶ موضع‌گیری صریحی در برابر خلفای عباسی و قیام‌های علوی گزارش نشده.
- ▶ امام در مناظره و گفتگو با خلفای عباسی و دیگران تلاش می‌کرد از خلافت عباسیان مشروعیت‌زدایی کند.
- ▶ مناظرات و گفتگوهایی با برخی عالمان یهودی و مسیحی

# فراز هایی از کتاب انسان ۲۵۰ ساله

▶ به گمان من، بعد از دوران امام سجاد، هیچ دورانی به سختی به سختی دوران موسی بن جعفر نبود.

▶ امام، یقیناً در یک دورانی در خفا زندگی میکردند و معلوم نبوده کجاست!

▶ یک آدمی که فقط مساله میگوید و معارف اسلامی بیان میکند، هیچ کاری هم به حکومت ندارد و مبارزه سیاسی نمی کند که تحت چنین فشارهایی قرار نمیگیرد!

▶ در حدیث هست که امام مدتی در مدینه نبوده اند، در روستاهای شام تحت تعقیب دستگاه های حاکم وقت و مورد تجسس جاسوسان، از این ده به آن ده با لباس مبدل و به طور ناشناس بودند که به غاری وارد میشوند که یک فرد نصرانی در آنجا بود. حضرت با او بحث میکنند و او را مسلمان میکنند!

▶ ما خیال میکنیم یک آقای مظلوم، بی سر و صدا و سر به زیری بودند و رفتند ماموران ایشان را کشیدند و آوردند در بغداد یا بصره زندانی کردند و بعد هم مسموم کردند و از دنیا رفت؛ همین و بس! قضیه این نبود. قضیه یک مبارزه طولانی، تشکیلاتی و با افراد زیاد بود. در تمام آفاق اسلامی موسی بن جعفر کسانی را داشت که به او علاقه مند بودند.

▶ استقامت ائمه ما در مقابل آن جریان های فساد، موجب این شد که ما امروز می توانیم اسلام حقیقی را پیدا کنیم. اگر این حرکت مبارزه جویانه سرسخت ائمه در طول ۲۵۰ سال نبود، بدانید که قلم به مزدها و زبان به مزدهای دوران بنی امیه و بنی عباس اسلام را تدریجاً آنقدر عوض میکردند که بعد از گذشتن یکی دو قرن از اسلام، هیچ چیز باقی نمی ماند و یا قرآنی نمی ماند یا قرآن تحریف شده ای می ماند!

▶ اسلام را همین مقاومت ها بود که تا امروز نگه داشت.

# پیرامون امام کاظم (علیه السلام)



▶ گسترش سازمان وکالت برای ارتباط با شیعیان در مناطق مختلف

▶ بروز انشعابات در شیعه

▶ منابع شیعه و سنی، علم، عبادت، بردباری و بخشندگی وی را ستوده و او را کاظم و عبد صالح لقب داده‌اند.

▶ بزرگان اهل سنت به ایشان به عنوان یک عالم دینی احترام می‌گذاشتند.

▶ مزار در کاظمین

# در محضر امام موسی کاظم (علیه السلام)



از ما نیست کسی که هر روز حساب خود را نکند، پس اگر کار نیکی کرده است از خدا زیادی آن را بخواهد، و اگر در آن کار بدی کرده، از خدا آمرزش طلب نموده و به سوی او توبه نماید.

خداوند بهشت را بر هر هرزه گوی کم حیا که باکی ندارد چه می‌گوید و یا به او چه گویند حرام گردانیده است.

داستان:

علی بن یقطين (وزير شيعی عباسيان)  
صفوان جمال و کرايه شترها به هارون الرشيد